

N:o 28.

Ank. till Riksd. Kansli den 26 Febr. 1884, kl. 12 midd.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrade grunder för den kommunala rösträtten.

Lag-Utskottet afgifver härmed utlåtande öfver tre inom Andra Kammaren väckta och till handläggning af Utskottet hänvisade motioner om ändrade grunder för den kommunala rösträtten.

Två af motionärerne, Herrar *J. P. Nilsson* från Kalmar län (motion II, 57) och *Olof Andersson* i Lyckorna, med hvilken sistnämnde instämt Herrar *J. Marcuson* och *A. P. Lind* (motion II, 85) påyrka en begränsning af den kommunala rösträtten å landet, dervid Herr *J. P. Nilsson* åberopar de motiv, han uti en vid 1882 års riksdag afgifven motion (II, 55) andragit, samt Herr *Olof Andersson* hufvudsakligen anför följande.

Upprepade gånger hade motioner till Riksdagen aflemnats och många röster höjt sig för en rättvisare fördelning af den kommunala rösträtten på landet. Att denna för vårt land så viktiga fråga ej kunde falla förr, än den på ett lämpligt och tidsenligt sätt blifvit löst, kunde ej dragas i tvifvelsmål. Nödvändigheten af en reform härutinnan framginge tydligen af de många till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i riket inkommande klagomål öfver kommunalstämmobeslut, som tillkommit genom få personers röstöfvervigt gent emot ett flertals önskan, hvarigenom en god samhällsanda ofta blifvit störd, efterlemnande missmod, ovilja och harm. Erfarenheten hade påvisat många orimligheter till följd af den röstberäkning, som nu följdes. Under de 21 år, som vår kommunallag blifvit tillämpad, hade nya förhållanden inträffat, som

lagt röstöfvervigten i andras händer än som vid förordningens tillkomst beräknades, enär en mängd fabriker och industriella inrättningar tillkommit, en mängd hus och byggnader synnerligast vid jernvägsstationer uppstått, som, utan jordbruk, representerade betydliga belopp, hvilka menligt inverkade på den öfriga kommunens beslutanderätt. Äfven andra förhållanden hade inträdt, som hvar i sin mån visade, att nuvarande kommunalröstberäkning vore olämplig; t. ex. då fråga vore om kyrkobyggnad, utöfvades rösträtt efter samtliga fyrkar, men vid arbetets utförande fölle tyngden i större mån på fastigheten, och vid tillsättande af folkskollärare följdes fyrkatslängden, hvadan en enda person kunde tillsätta sådan tvärt emot hela den öfriga församlingens vilja.

På nu angifna grunder föreslå motionärerne, att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 11 i Kongl. förordningen den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet måtte få den förändrade lydelse, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal, dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svara mot en tjugondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden och ej i något fall för mer än 1,000 röster.

Mot den rösträtt, som enligt kommunallagarne är aktiebolag tillerkänd, vänder sig Herr *Liss Ol. Larsson* i den tredje af ofvan omförmälda motioner (II, 68).

Motionären, med hvilken Herrar *A. Hansson* och *C. Johanson* instämt, andrager:

»De motioner, som förut varit inom Riksdagen väckta derom, att den i kommunallagarne aktiebolag tillerkända rösträtt måtte försvinna, hafva visserligen blifvit afslagna, men saken är, synes mig, af sådan vikt, att jag anser det nödigt att å nyo fästa Riksdagens uppmärksamhet derå — och detta så mycket hellre, som de skäl, hvilka förut anförts emot förslaget, icke visat sig hållbara, och aktiebolagens så väl antal som storlek sedan dess tillväxt i en då ej anad grad.

»En motionär — en framstående ledamot af Första Kammaren — yttrade: »Penningen får mera än sin rätt, då han får tala icke genom vissa kända personer, utan genom penningemassor, bakom hvilka stå en hel flock af sväfvande, rörlige penningemän, hvilka skifta sina lottsedlar; och sedan de först utöfvat valrätt i den kommun, de såsom medborgare tillhöra, träda de för andra gången fram, men under den väldiga skepnaden af ett delegareombud, som fyller valurnan till sin öfversta brädd.

»Detta är aktiebolagens valrätt.

»Det kunde vara obegripligt, att denna valrätt, som är aktiebolagen fränkänd i mig veterligen alla föregående representationsförslag, likväl är dem erkänd genom vår nuvarande Riksdagsordnings, på kommunal-lagen hvilande valrätts stadganden. Men det är just emedan valrätten icke är i grundlagen intagen, som den förut så ofta fördömda aktiebolagens valrätt kunnat af förbiseende blifva erkänd. Exempelvis äro i Konstitutions-Utskottets memorial vid 1841 års riksdag, till samman-jemkning af Rikståndens skilda meningar, aktiebolag uttryckligen undantagna från rösträtts utöfning vid riksdagsmannaval. Så äfven i 1848 års Kongl. förslag, der vanliga bolag hafva valrätt, men bolag grundade på aktier från denna rätt uteslutas. Likaledes i Konstitutions-Utskottets afgifna förslag samma år. Äfven i von Hartmansdorffs förslag 1851. Kan det vara troligt, att en obillighet, som redan insågs i lagförslag för 30 år sedan, under en tid, då aktiebolagen ännu lågo i linda, skulle kunna länge ega bestånd i våra dagar, då de uppvuxit till sådana penningejettar, vi nu se dem?

»Det kunde ifrågasättas, huruvida icke alla bolag i gemen borde fränkännas valrätt. Men dessa bestå af ett mindre antal kände, synlige och qvarvarande delegare, hvilka sålunda kunna anses som en samfäld personlighet, hvilket deremot på intet sätt är händelsen med den stora, nära okända, ombytliga skara lottegar, hvilka i synnerhet med sin solidaritet endast bilda det fullkomligt opersonliga kapitalet, som utöfvar tvåfaldig rösträtt, först såsom enskilde kommunalmedlemmar och sedan lägger sig i valurnan såsom en tryckande guldklump.»

»Hvad jag här citerat skrefs visserligen för 16 år sedan, men dessa skäl för borttagande af aktiebolagens rösträtt hafva sedan dess icke förminskats, utan tvärtom tilltagit i styrka.

»Det kan ej vara hvarken klokt eller lyckligt att låta aktiebolag, hvars delegare ofta nog äro anonyma och med kommunens behof och bästa alldeles obekanta, genom en nästan lika obekant och för kommunens sanna bästa likgiltig person, utöfva rösträtt inom kommunen — en rösträtt som på många ställen är afgörande för kommunens alla beslut; men ännu oklokare, att icke säga rent af farlig, är denna aktiebolagens rösträtt vid val af landstingsmän hvilka skola utse ledamöter till Riksdagens Första Kammare, ty i flera fall kunna dessa bolagsaktier till hufvudsaklig del innehafvas af icke svenskar, och på detta sätt kunna främmande makters undersåtar indirekt utöfva ett afgörande inflytande på val af riksdagsmän till Första Kammarerna.»

I den föreliggande frågan hyser Utskottet fortfarande samma åsikter, som äro uttalade i dess utlåtande N:o 22 vid 1881 års riksdag samt dess utlåtande N:o 52 vid 1882 års riksdag.

Utskottet erinrade då, huru som kommunallagarnes ändamål, enligt deras eget uttalande, vore, att kommuns medlemmar skulle ega att sjelfve efter de uti dessa lagar lemnade närmare bestämmelser vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, men huru som, på det att denna till grund för hela kommunallagstiftningen liggande tanke måtte i alla landskommuner också blifva en verklighet, förändrade bestämmelser rörande röstvärdet emellertid vore erforderliga.

Beträffande röstvärdet innehölle förordningen om kommunalstyrelse på landet för det närvarande endast den regel, att röstvärdet beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal. Hur enkel och naturlig den sålunda gifna regeln än syntes, verkade den dock på olika orter efter olika förhållanden helt olika och icke alltid på det mest nöjaktiga sätt. Så innehade enligt Statistiska centralbyråns berättelser rörande den kommunala rösträtten år 1871 uti 54 af rikets 2,354 landskommuner en röstegande öfver hälften af hela fyrktalet, högsta fyrktalet på en person utgjorde uti 360 öfver $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$, uti 1,026 öfver $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, allt af hela fyrktalet; och, hvad beträffade antalet personer, som innehade visst fyrktal öfver $\frac{1}{10}$ af hela kommunens, innehade 54 öfver hälften, 378 öfver $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$, 1,697 öfver $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, om hvilka förhållanden närmare upplysningar kunde inhemtas af den tabell, som funnes bifogad Lag-Utskottets utlåtande N:o 35 vid 1878 års riksdag. Förhållandena torde under tiden sedan dess icke, åtminstone proportionsvis mellan olika grupper af röstegande, hafva undergått någon väsentlig förändring.

Det vore uppenbart, att någon kommunal sjelfstyrelse icke alls förefunnes inom de 54 kommuner, hvarest en enda person ensam kunde utöfva kommunens beslutanderätt, d. v. s. efter behag, blott laga former iakttoges, beskatta öfrige kommunalmedlemmar och utse desse att såsom kommunala förtroendemän vårda angelägenheter, som hufvudsakligen vore hans egna, under det han sjelf kunde undandraga sig hvarje personligt kommunalt uppdrag. Att i en stor mängd andra kommuner sjelfstyrelsen vore i större eller mindre grad kringskuren, visade de anförda statistiska uppgifterna.

Man borde ock kunna antaga, att, derest, vid utarbetandet af 1862 års kommunalförordning för landet, de statistiska uppgifter rörande förhållandena i landskommunerna, en senare tid lemnat, funnits att tillgå, någon begränsning uppåt uti rösträtten ock blifvit stadgad. Att upphäfva en kommunalmedlems obegränsade rätt att för alla öfrige med-

lemmar af kommunen ensam besluta vore endast en gård af rättvisa samt ett vilkor för tillämpningen af begreppet kommunal sjelfstyrelse; och för en lindrig begränsning af de högsta röstetalen äfven i öfrigt syntes billighetsskäl tala. Hvad beträffade siffran för det relativa röstmaximum, som lämpligen borde bestämmas, syntes af de tabeller, som blifvit af särskilde ledamöter inom Utskottet utarbetade och utlåtandet bifogade, framgå, att genom bestämmande af detta maximum till en tiondedel af kommuneus hela röstetal de öfverklagade missförhållandena kunde i allmänhet afhjelpas. För de kommuner, hvarest detta maximum icke skulle upphäfva en enda röstegandes samtliga öfrige röstegandes samfälda röstetal öfvervägande rösträtt, hade ansetts nödigt föreslå det tillägg, att ingen finge i något fall utöfva rösträtt för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkomme öfrige röstegande.

De skäl, på hvilka Utskottet sålunda förut grundat sitt tillstyrkande af en begränsning i den kommunala rösträtten på landet, synas Utskottet fortfarande ega giltighet. Utskottet vill nu ytterligare, i likhet med hvad Utskottet gjorde vid 1882 års riksdag, erinra, att, då ledamöter i bevillningsberedningarna och i taxeringsnämnderna omedelbart, samt ledamöter i pröfningsnämnderna medelbart, utses å kommunalstämma, i sådana kommuner, der beslutanderätten utöfvas af en enda eller några få personer, dessa kunna erhålla ett i Utskottets tanke obehörigt inflytande äfven å beskattningen. Vidare torde i allmänhet de olägenheter, till hvilkas afhjelpande den nämnda begränsningen i rösträtten ansetts nödig, på senaste åren hafva oftare än förut framträdt, i det att nu mera flerstädes å landsbygden bildas stora bolag för industriell rörelse, hvarigenom det lätteligen kan inträffa, att en enda person inom kommunen kan, såsom representant för bolaget, erhålla ett röstetal, hvars storlek tillåter honom att blifva den allena beslutande i kommunens angelägenheter eller åtminstone derå utöfva ett allt för stort inflytande.

Såsom en omständighet, hvilken i viss mån tjänar till stöd för Utskottets mening, vill Utskottet meddela, att uti *Finland*, hvars samhällsförhållanden i flere afseenden, och särskildt rörande kommunalväsendet, ega likhet med dem, som förekomma i vårt land, på grund af förordningen angående kommunalförvaltningen på landet den 6 Februari 1865, ett relativt maximum af en sjettedel af de vid stämman närvarandes sammanlagda röstbelopp är stadgadt i fråga om rösträtts utöfvande vare sig för egen del eller å annans vägnar.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då Utskottet finner de ofvan anmärkta olägenheterna åtminstone för det närvarande till

det väsentligaste kunna afhjelpas derigenom, att medelst ett stadgande i § 11 af förordningen om kommunalstyrelse på landet den kommunala rösträtten derstädes begränsas genom ett röstmaximum af en tiondedel af kommunens hela röstetal, hvilken ändring i § 11 i förordningen för-
anleder ändring äfven beträffande den i § 59 mom. 2 förekommande hänvisning, får Utskottet, med anledning af Herrar J. P. Nilssons och Olof Anderssons motioner, hemställa,

1) att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Förordning

angående ändrad lydelse af §§ 11 och 59 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Häri genom förordnas, att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, sådan nämnda § lyder i Kongl. kungörelsen den 8 September 1868, samt § 59 i samma förordning, sådan denna § lyder i Kongl. kungörelsen den 17 Mars 1882, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

§ 59.

Kommunaluämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt Art. II i bevillningsstadgan (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter

taxeringsvärdet, mot sådan bevilning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevilning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, om och på hvilken grund i följd af dessa bestämmelser någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

Formulär litt. A.

Fyrktalslängd för

Personer.	Fastigheter.
Prosten N. N.	Skrintorp N:o 2, stom $\frac{1}{2}$ mantal, Kyrktomta N:o 1, skatte, 1 mantal
Landtbonden Sven Persson ..	Lugnås N:o 1, pastorsboställe, 1 mantal
Lagmannen N. N.	Normlösa N:o 1, häradshöfdingeboställe, 2 mantal
Kronofogden N. N.	Skrintorp, kronofogdeboställe, $1\frac{1}{2}$ mantal.....
Majoren N. N.	Glittringe säteri, 11 mantal, Rofvestad $2\frac{1}{2}$ mantal, Ys qvarn
Anders Svensson	Berga, 1 mantal, Rofvestad $\frac{1}{3}$ mantal, Brunby utjord.....
Gästgifvaren N. N.	Vantinge gästgifvaregård, 1 mantal
Skomakaren N. N. å Vantinge	Vantinge backstuga
Torparen Carl Nilsson i Vik	Torpet Lugnet.....
Carl Svensson, fjerdingsman	Brunby N:o 3, $\frac{1}{48}$ mantal, krono.....
Landtbrukaren N. N.	Mora kungsladugård, 1 mantal.....
o. s. v.	
	Summa

Nordbo den 2 December 1883.

På kommunalnämndens vägnar:

N. N.

Ordförande.

Anm. För sådan jordbruksfastighet, för hvilken bevillning ej utgår, uppföres dock i vederbörlig kolumn det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, emot sådan bevillning svarar.

Nordbo socken år 1883.

Bevillning enligt Art. II Bevillningsstadgan.								Påfordrt fyrktal					Anmärkningar.				
för i mantal satt jord.		för jordbruksfastighet utan mantal.		för annan fastighet.		för alla öfriga beskattning föremål.		för i mantal satt jord.		för jordbruksfastighet utan mantal.		för annan fastighet.		för alla öfriga beskattning föremål.		Summa.	
Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.										
13	50	—	—	—	—	16	—	270	—	—	160	430	i konkurstillstånd.				
9	60	—	—	—	—	—	—	192	—	—	—	192					
13	—	—	—	—	—	26	50	260	—	—	265	525					
10	30	—	—	—	—	12	50	206	—	—	125	331					
481	50	—	—	22	—	80	—	9,630	—	220	800	10,650					
12	—	1	60	—	—	—	—	240	32	—	—	272					
11	—	—	—	—	—	23	—	220	—	—	230	450					
—	—	—	—	—	80	1	—	—	—	8	10	18	oguldna kommunalutskylder.				
—	—	—	15	—	—	—	—	—	3	—	—	3					
—	11	—	—	—	—	—	18	3	—	—	2	5					
9	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	180	taxeringsvärde 30,000 kr.				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					

Att förestående fyrktalslängd blifvit i kommunalstämma denna dag granskad och godkänd, betygas Nordbo i sockenstugan den 21 December 1883.

N. N.

Stämmans ordförande.

N. N.

N. N.

Då de olägenheter, hvilka kunna vara förenade med den stora rösträtt, understundom utöfvas för aktiebolag, torde vara känbarast å landet, hvarest hittills rösträtten icke begränsats af något fastställt maximum, men Utskottet här ofvan under punkt. 1 föreslagit stadgande af ett sådant maximum, får Utskottet, beträffande Herr Liss Ol. Larssons motion, hemställa,

2) att motionen icke må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 25 Februari 1884.

På Lag-Utskottets vägnar:

E. Thomasson.

Reservationer:

af Herrar *Bergström*, *Bäckström* och *Stråle*, hvilka ansett, att samtliga motionerna bort af Utskottet afstyrkas;

af Herr *Forssell*, som ansett, att Utskottet bort tillstyrka bifall till Herr Liss Olof Larssons motion, dock endast så vidt den afsåge rösträtt å kommunalstämma å landet; samt

af Herr *M. Jonsson*, som ansett, att Herr Liss Olof Larssons motion bort af Utskottet tillstyrkas.

Herr Grefve *Strömfelt* har begärt få här antecknadt, att han, med anledning af sammanträde med Första Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1, varit förhindrad att deltaga i ärendets slutliga behandling inom Utskottet.